

PIKËPYETJET E KORRUPSIONIT NË ARSIMIN E LARTË

Ky projekt mbështetet financiarisht nga Programi i Granteve të Vogla i Komisionit për Demokraci të Ambasadës së SH.B.A.-së në Tiranë. Opinione, gjetjet, konkluzionet dhe rekomandimet e shprehura janë të autor-it/ve dhe nuk përfaqësojnë domosdoshmërisht ato të Departamentit të Shtetit.

MJAFT!

*“Kemi parë se shtetet që kanë
zhvillimin më të lartë ekonomik kanë
qeverisje të mirë, dhe
qeverisja e mirë vjen nga
liria e fjalës. Kjo vjen nga ndalimi i
korrupsionit. Vjen nga një shoqëri që ngr
zërin dhe
thotë “Ky politikan është i
korruptuar, ky administrator apo
nëpunës zyrtar është i korruptuar.”*

– Ramez Naam

Tabela e përmbledhjes

	Hyrje	4
1.	Koncepti i korrupsionit.....	5
1.1.	Ç'është korrupsioni në universitete?.....	5
1.2.	Legjislacioni për luftën kundër korrupsionit në Shqipëri.....	7
2.	Analiza shkak-pasojë.....	9
2.1.	Shkaqet e korrupsionit në universitetet publike.....	9
2.2.	Pasojat e korrupsionit në universitetet publike.....	10
3.	Efektet e korrupsionit në kapitalin human.....	12
3.1.	Ç'është kapitali human?.....	12
3.2.	Të dhëna të përgjithshme për korrupsionin në Shqipëri.....	14
3.3.	Punësimi i të rinjve në Shqipëri.....	15
4.	Rasti studimor: Korrupsioni në universitetet publike.....	17
4.1.	Format e shfaqjes së korrupsionit në universitetet.....	17
4.2.	Analiza e pyetësorit.....	18
	Përfundime dhe rekomandime.....	23
	Referencat.....	24
	Shtojca	25
	1) <i>Tabela plotësuese</i>	25
	2) <i>Pyetësori</i>	27

Hyrje

Korrupsioni është keqpërdorimi i fuqisë publike për përfitime vetjake. Njihen tre nivele të korrupsionit. I pari është korrupsioni në nivelin individual, i cili ndodh mes qytetarëve dhe autoriteteve publike. I dyti është korrupsioni në nivel biznesi i cili ndodh mes bizneseve dhe autoriteteve qeveritare. I treti është korrupsioni në nivel politik mes administratës dhe niveleve më të larta politike. Ky punim do të ndalet kryesisht në nivelin e parë të korrupsionit.

Qëllimi i këtij studimi është të evidentojë rastet më të përhapura të korrupsionit në universitetet publike dhe efektet e tyre në efikasitetin e kapitalit human. Për ta realizuar këtë synim, në kapitullin e parë është shpjeguar koncepti i korrupsionit në universitetet publike, përkufizimet kryesore, llojet e tij, si dhe legjislacioni përkatës për këtë fenomen. Në kapitullin e dytë, është bërë një analizë mbi faktorët që e shkaktojnë këtë korrupsion dhe pasojat e tij, si në aspektin ekonomik, ashtu edhe atë social. Kapitulli i tretë është përqëndruar kryesisht në efektet që ka korrupsioni në arsim të kapitali human, ku janë dhënë shpjegime të koncepteve, të dhëna të përgjithshme mbi korrupsionin si fenomen në vend dhe më konkretisht, arsimimi dhe problematikat e punësimit të rinjve. Dhe kapitulli i katërt i është kushtuar një rasti studimor, ku përmes një pyetësori është analizuar situata në universitetet publike të kryeqytetit. Objekt i këtij studimi janë studentët. Në fund, paraqiten konkluzionet e nxjerra nga vëzhgimet e bëra.

Metodologjia e përdorur për këtë punim konsiston në përdorimin e literaturës parësore ku janë përpunuar të dhënat e mbledhura me anë të pyetësorit, si dhe në përdorimin e literaturës dytësore dhe tretësore mbi të cilat janë formuar pjesa teorike dhe zhvillimi.

1 Koncepti i korrupsionit

1.1 Ç'është korrupsioni në universitete?

Etimologjia e fjalës korrupsion e ka origjinën nga latinishtja në fjalën “cor-rumpere” që nënkupton sinonime të fjalëve “prish”, “shkatërroj”, “dëmtoj”, “falsifikoj”, “jap” dhe marr ryshfete”.

Korrupsioni, abuzimi i autoritetit për përfitim personal e material, mund të kuptohet përmes aktorëve të përfshirë dhe veprimeve të tyre. Në termat e korrupsionit, për përfitimin personal, kategoritë përgjithësisht të përfshira janë studentët dhe stafi i fakultetit (tabela 1.1). Kur favorizimi personal shfaqet nga një prej anëtarëve të fakultetit kundrejt një studenti, “viktimat” janë studentët e tjerë. Favorizimi është i bazuar në njohjet familjare apo miqësore. Ky fenomen është më së shumti i përhapur në shoqëritë, të cilat ende nuk kanë krijuar një frymë prioritare të shkollit, të bazuar në arritjet personale të studentit. Ndërsa në kushtet e korrupsionit me bazë përfitimin monetar (tabela 1.2) përfshihen: rasti i prokurimit dhe akreditimit, ku blerësi është institucioni arsimor dhe shitësi i rryshfetit është qeveria, apo konkretisht, ministria e arsimit; përdorimi i programeve të specializuara të paligjshme; rritja e notës përkundrejt një pagese; ofrimi i shërbimeve bazike universitare me pagesë të paligjshme, ku blerësi është studenti dhe shitësi është një pjesëtar i fakultetit apo i administratës së universitetit.

Tabela 1.1.: Llojet e korrupsioni prefosional.

Të përfshirët	Llojet e korrupsionit
Fakulteti	Falsifikimi i kërkimeve Plagjiatura Favorizimi seksual Favorizimi personal
Studentët	Shfrytëzimi seksual Mashtrimi Plagjiatura

Tabela 2.1.: Llojet e korrupsionit monetar.

Shitësi	Blerësi		
	Rektori	Studentët	Ofruesit
Ministria e Arsimit	Akreditimi		Prokurimi
Rektori		Provimet e pranimit	
Administratorët		Rryshfet për: Strehim Përdorimin e librarisë	
Fakulteti		Notat	

Përkufizimi më i përdorshëm për korrupsionin nga shkencëtarët social është dhënë nga studiuesi i shkencave politike në Universitetin e Harvard Joseph S.Nye. Sipas Nye, korrupsioni është “një sjellje që devijon nga detyrimi normal i rolit publik për shkak të përqëndrimeve private, përfitimit të parave apo statusit, apo thyerje e rregullave kundër përdorimit të llojeve të përqëndrimeve private. Kjo përfshin sjellje si rryshfeti, nepotizmi dhe shfrytëzim.” (Nye, 1967: 966)

Banka Botërore pohon se korrupsioni është një nga pengesat kryesore të zhvillimit ekonomik dhe social. Në mënyrë të ngjashme, Fondi Monetar Ndërkombëtar (FMN) mbështet teorinë se shumë nga shkaqet e korrupsionit janë me natyrë ekonomike, dhe kështu janë dhe pasojat e tij; qeverisja e dobët ka një ndikim të qartë frenues të aktivitetit ekonomik dhe mirëqënies. Të dyja këto organizata jo vetëm që mbështesin programe anti-korrupsion dhe iniciativa në mbi 180 vende në mbarë botën, por organizojnë dhe konferenca, seminare dhe prodhojnë shumë punime. Përgjatë shekullit të 20, korrupsioni është quajtur “krimi i bardhë”, pikërisht prej vështirësisë që ekziston në evidentimin e tij dhe në marrjen e masave për ta ndëshkuar.

Në kuptimin metaforik, korrupsioni shprehet me formulën:

$$K = M + L - P,$$

K - tregon korrupsionin, M - tregon monopolizimin e fuqisë, L - tregon lirinë e gjykitimit dhe veprimit, ndërsa P - tregon përgjegjësinë.

Një përkufizim për korrupsionin do të ishte si në vijim: “Korrupsioni është devijimi nga detyra, ligji, rregulli, apo normat etike të zyrtarit apo institucionit publik në favor të përfituesit të kësaj sjelljeje e cila është ndikuar nga një shpërblim, premtim, trajtim preferencial, i ofruar, i dhënë, i kërkuar apo i pranuar.” Studiuesit thonë se korrupsioni redukton rritjen ekonomike, ul investimet, krijon dështime të tregut dhe pengon shpërndarjen e drejtë të të ardhurave. Disa studiues të tjerë si Tanzi (1998) dhe Aidt (2003) e kanë kundërshtuar teorinë që korrupsioni rrit efikasitetin për disa arsye: Së pari ata thonë se aktorët të cilat paguajnë një rryshfet nuk janë domosdoshmërisht më eficientët në treg; Së dyti

1.2 Legjislacioni për luftën kundër korrupsionit Shqipëri

Pavarësisht krizave aktuale të sistemit gjyqësor në vend, ekziston një bazë ligjore në Kodin Penal, e cila luan një rol kyç në luftimin e korrupsionit. Së fundmi, janë bërë shtesa dhe ndryshime në Kod, ratifikime në përputhje me ligjet ndërkombëtare e zgjerim i dispozitave në përputhje me realitetin ekonomik, politik dhe social.

Duke iu referuar rasteve korruptive të përmendura edhe më sipër, ushtrimi i tyre përbën një figurë penale të paraqitur në Kodin Penal të Republikës së Shqipërisë, ku më konkretisht kemi: korrupsioni aktiv (mitmarrja) e personave që ushtrojnë funksione publike (neni 244 i Kodit Penal); ushtrimi i ndikimit ndaj personave që ushtrojnë funksione publike (neni 245/a Kodi Penal); shpërdorimi i detyrës (neni 248 Kodi Penal); kryerja e veprimeve arbitrare (neni 250); shpërdorimi i kontributeve të dhëna nga shteti (neni 256 Kodi Penal); korrupsioni pasiv (mitmarrja) e personave që ushtrojnë funksione publike (neni 259 Kodi Penal); dhënia e shpërblimeve dhe e premtimeve (neni 328 Kodi Penal).

Suksesi i parandalimit dhe ndëshkimit të fenomenit të korrupsionit lidhet me mënyrën e funksionimit dhe efektivitetit të tij. Me ekzistencën e këtyre dy faktorëve rritet besimi i individëve te drejtësia. Në përputhje me fokusin tonë të studimit, një sistem drejtësie i shëndoshë i shtyn studentët të jenë më të motivuar për t'i bërë publike rastet korruptive në fakultetet e tyre e për të kërkuar një zgjidhje të problemit.

Në Dhjetor 2014, ministrja aktuale e arsimit, zonja Lindita Nikolla shprehu fjalën e saj në Forumin Kombëtar kundër Korrupsionit. Sipas zonjës Nikolla, sistemi i ri arsimor ndihmon në luftën kundër korrupsionit për shkak të tri shtyllave kryesore në të cilat mbështetet: gjithëpërfshirja (ku grupet e interesit mund të jenë pjesë e ndërhyrjeve), inspektimi, dhe transparenca dhe llogaridhënia. Mbi bazën e këtyre shtyllave është bërë shkarkimi i rektorëve që kanë shkelur ligjin, janë larguar drejtorë të drejtorive arsimore, si dhe një sërë masash të tjera jo vetëm në arsimin publik, por edhe atë privat.

2 Analiza shkak-pasojë

2.1 Shkaqet e korrupsionit në universitetet publike.

Një numër i rasteve të mundshme korruptive lidhet me masat qeveritare dhe ndërhyrjen e saj në ekonomi, të cilat janë të përcaktuara nga politikat qeveritare. Përcaktimi i politikave dhe identifikimi i shkaqeve të korrupsionit mund të na ndihmojë për ta mbajtur atë nënkontroll.

Familjarizimi me rrugët dhe sistemet që shtyjnë drejt korrupsionit rrit probabilitetin e përfshirjes së akademikëve apo stafit administrative në marrjen e rryshfetit. Shkalla e besimit dhe vetëkënaqësisë është drejtpërdrejtë e lidhur me probabilitetin që çdo individ mund të përfshihet në praktika joligjore. Janë pikërisht këta individë, të cilët kanë aftësinë të ulin mundësinë e zbulimit të rasteve korruptive. Niveli i familjarizimit me rrugët që të çojnë drejt korrupsionit është i lidhur drejtpërdrejtë me shkallën e probabilitetit që ka një person për t'u përfshire në praktika korruptive.

Punësimi i të afërmeve, miqve dhe të njohurve përmes favorizimit dhe rryshfeteve është një nga praktikat më të zakonshme. Kështu, pozicione dhe detyra të krijuara artificialisht kanë krijuar një ngërç në zgjidhjen e problemit. Si rrjedhim, lindin një sërë problemesh të stafit, të cilat duhet të adresohen diku. Problemet të cilat vijnë si shkak i personelit përfshijnë vështirësitë e stafit për t'u adaptuar me ndryshimet teknologjike, kryerja e detyrave të tepërta brenda stafit, si dhe krijimi i një klime antagonizmi e tensioni ndërmjet akademikëve dhe stafit administrativ.

Universitetet janë konsideruar vazhdimisht si organizata që i përgjigjen ngadalë ndryshimeve që ndikohen nga faktorët e ambjentit të jashtëm. Sipas Sporn (1999:6), universitetet janë organizatat më të vjetra në botë dhe kanë provuar elasticitetin e tyre në shekuj ndaj ndryshimeve socio-ekonomike dhe politike. Në krahasim me llojet e tjera të organizatave, universitetet janë zakonisht rezistente ndaj çdolloj ndryshimi apo risie. Mund të supozojmë se elasticiteti për të ndryshuar, në shumicën e rasteve, varet nga strukturat burokratike që ekzistojnë në universitete. Është e pranueshme që çdo organizatë zotëron karakteristikat e saj burokratike. Mintzberg (2003) shpreh se pikërisht

për këtë arsye janë krijuar organizatat, për të zëvendësuar pasiguritë me stabilitet, që arrihet përmes rrespektimit të rregullave, gjë e cila në fakt, ushqen burokracinë. Universitetet konsiderohet se funksionojnë në bazë të burokracisë profesionale (Mintzberg, 1980). Supozohet se një burokraci profesionale dhe një formë decentralizimi si sistemi i lirisë së bashkimit, që deformon koordinimin ndërdikasterial për zbatimin e politikave të reja, janë dy faktorë që mund të shkaktojnë ngatërresa dhe paradokse të përshtatjes së universitetit me mjedisin e jashtëm. Kjo për shkak se ndërkohë që burokracia çon në pushtet ekstrem të autoriteteve dhe organizim të shtrënguar, sistemi liri-bashkimi mund të sjellë një ekstrem të sistemit të parregulluar dhe kaosi (Musselin, 1996, Weick, 1979).

2.2 Pasojat e korrupsionit në universitetet publike.

Korrupsioni ka një sërë pasojash negative të cilat shqetësojnë ekonomistët dhe politikëbërësit. Duke u bazuar në evidencat empirike të kohëve të fundit, korrupsioni ndikon në uljen e rritjes ekonomike. Për më tepër, korrupsioni sillet si një taksë, në kuptimin negativ, e cila redukton iniciativën për investim.

Ekonomistët janë munduar të vlerësojnë efektin në rritjen ekonomike kur ekziston një gjykim serioz mbi zgjedhjen e udhëheqësve (Klitgaard, 1986). Është vlerësuar se vendet e zhvilluara mund të rrisin produktin e tyre kombëtar për frymë me 5 pikë përqindje nëse zgjedhin liderat e tyre mbi bazën e meritës në vend të gjinisë apo statusit social (Pmera dhe Seloësky, 1981).

Në demokraci publiku është i interesuar mbi drejtësinë në sistemin arsimor që aplikohet në vendin e tij. Nëse publiku nuk beson në transparencën dhe efektivitetin e sistemit arsimor, pasojat mund të jenë më të shumta sesa ndikimi në rritje ekonomike.

Edukimi i shërben dy funksioneve të tregut: investimit në kapitalin human dhe zhvillimit të produktivitetit të tregut. Çdo vit akademik pritet rritje e fitimeve, pasi studentët kërkojnë më shumë njohuri, aftësi, të cilat tranferohen në punëism. Në këtë rast, fiton edhe studenti, edhe shoqëria.

Korrupsioni prek kthimin e investimit privat dhe social të arsimit përmes dy mënyrave. Nëse studenti i merr notat përmes akteve korruptive, kjo çon në uljen e nxitjes për të mësuar. Duke qenë se rritja ekonomike është e lidhur me

cilësinë e arsimit dhe përvetësimin e aftësive, nëse studenti i ble notat, norma e kthimit të investimit në arsimin e lartë do të ulët.

Efiçenca bie gjithashtu në institucionet arsimore, nëse zyrtarët e korruptuar ndikohen nga faktori jo-monetar, si favoritizmi i një grupi të caktuar studentësh. Në këtë rast, universiteti nxjerr studentë të pakualifikuar dhe edukimi shndërrohet në një të mirë me çmim të lartë, por me cilësi të ulët. Si rrjedhim, në vend të rritet konkurrenca, rryshfeti dhe favoritizmi e limitojnë atë dhe ulin cilësinë.

Korrupsioni në universitete ka kosto sociale dhe politike. Ai mund të zvogëlojë prestigjin e arsimit të lartë kombëtar, të ulë aftësinë për të negociuar për diploma të përbashkëta dhe transferimin e krediteve me vendet e tjera, si dhe të limitojë aftësinë për të përthithur punonjës të rinj. Nëse korrupsioni arrin në një pikë, ku 50% e studentëve bëhen pjesë e tij, sistemi rrezikon të shpërthejë, çka çon në trazira shoqërore dhe pasiguri kombëtare (Heyneman 2010; Shova, Johnson & Heyneman 2007).

3 Efektet e korrupsionit në kapitalin human.

Si një e drejtë themelore e njeriut dhe motorri i cili çon përpara zhvillimin njerëzor dhe ekonomik, arsimi forcon integritetin personal dhe format e shoqërisë në të cilën jetojmë. Duke qenë se arsimi përbën 20-40% të buxhetit të një shteti, ai është i prirur ndaj korrupsionit, që nga ministritë e arsimit e deri te shkollat lokale e universitetet.

Në rastin e Shqipërisë, projektbuxheti për vitin 2015 ka parashikuar 10.2 miliardë lekë në arsimin e lartë, duke përbërë 2.14% të buxhetit vjetor. Edhe pse arsimi është shtylla e katërt më e rëndësishme në të cilën janë parashikuar shpenzimet qeveritare, shpenzimet për arsimin e lartë janë shumë më të ulëta në krahasim me arsimin parashkollor (24.9 miliardë lekë). Pikërisht për rëndësinë që zë në buxhetin shtetëror, rastet korruptive në këtë fushë duhet të studiohen.

3.1 Ç'është kapitali human?

Kapitali human përbën një nga faktorët vendimtarë dhe plotësues që përcaktojnë rritjen ekonomike, në kuadër të teorisë endogjene të rritjes. Investimet më të rëndësishme të kapitalit human janë në arsimim, trajnim dhe shëndetësi. Sigurisht që për studimin tonë do t'i referohemi vetëm rastit të arsimimit.

Shumë studime tregojnë se të ardhurat e një individi me arsim të lartë priret të jenë më të larta, pavarësisht shpenzimeve të drejtpërdrejta apo të tërthorta që ai bën për t'u arsimuar. Por matja e kapitalit human konsiderohet si ndër më të vështirat dhe sugjerohet që rezultatet të interpretohen me kujdes.

Sipas Sala-i-Marin (1995) arsimi i lartë ka efekt më të madh në rritjen ekonomike krahas arsimit të mesëm e të ulët. Hanushek dhe Kimko (2000) realizuan matjen e cilësisë së arsimit me testet e matematikës dhe aftësisë shkencore duke iu referuar 31 vendeve, ku ritheksuan lidhjen pozitive ndërmjet arsimit dhe rritjes ekonomike.

Një pikë e rëndësishme e kapitalit human është edhe norma e kthimit të investimit të bërë për të. Studime të shumta janë kryer nga Becker (1964) dhe Mincer (1974), ku baza është mikroekonomike, por rezultatet kanë rëndësi makroekonomike implikimi, çka venë re lidhje të forta ndërmjet arsimit, produktivitetit dhe niveleve të prodhimit. Arsimi shërben për punëmarrësin si mjet për të identifikuar individët më të aftë. Studimet e bëra sugjerojnë një normë sociale kthimi prej 6-12%.

Gjithashtu, investimi në kapitalin human lidhet me aftësitë e fituara dhe performancën organizative. Këto karakteristika vihen re përgjatë eksperincës së punës që do të ushtrojë individi, ku rol të vëçantë ka lidhshipi, si figura e menaxherit apo postet ekzekutive me rëndësi për kompaninë. Aftësitë, edukimi dhe trajnimet e këtyre individëve janë të rëndësishme për një sërë procesesh komplekse.

Arsimimi i lartë është një tregues ndaj punëmarrësit se studentët kanë aftësi të kualifikuara, integritet dhe potencial për të qenë punonjës produktivë. Por kur ky formim akademik ndërtohet mbi bazat e korrupsionit, imazhi i studentit me gjithë cilësitë kualifikuese për të punuar është një fasadë. Punëmarrësit mund të bëjnë përzgjedhje të gabuara dhe produkti final i punës nuk do të jetë eficient dhe efektiv.

3.2 Të dhëna të përgjithshme për korrupsionin në Shqipëri.

Kalimi nga një ekonomi e centralizuar në një ekonomi tregu solli përveç pasojave pozitive si konkurrenca, privatizimet, lëvizja e njerëzve dhe produkteve, zgjerimi i tregut etj, solli edhe disa pasoja negative. Duke qënë se Shqipëria pësoi një ndryshim rrënjësor në një periudhë kohe shumë të shkurtër, kjo bëri që disa persona të fuqizohen më shpejt se të tjerët, duke sjellë kështu burokracinë, mbivlerësimin e situatave dhe të personave të veçantë, duke shtyrë vendin drejt korrupsionit.

I vlerësuar sipas indeksit të korrupsionit, vendi merr 33 pikë nga 100 duke u renditur pas vendeve të rajonit, si Maqedonia, Mali i Zi, Serbia dhe Bosnje&Hercegovina. Korrupsioni është një ndër problemet më të mëdha në Shqipëri. Ai merr formë të ndryshme të ryshfeteve që nga ryshfete për zyrtarë publikë, abuzimi i tenderave, privatizimi, kontratat publike, formimin e monopoleve mbi mallrat bazë, aplikimi diskriminues i ligjeve dhe taksave, financimit të paligjshëm të politikës, ryshfete nga partitë politike etj. Një në dy qytetarë ka pranuar se ka paguar të paktën një ryshfet një zyrtari publik që nga viti 1999, siç raportohet nga Banka Botërore.

Nga ana e qeverive është rritur angazhimi ndaj luftës kundër korrupsionit. Miratimi i Strategjisë së re Ndërsektoriale për Parandalimin dhe Luftën kundër Korrupsionit dhe për Qeverisje Transparente 2008-2013, si pjesë e Strategjisë Kombëtare për Zhvillim dhe Integrim (SKZHI), është qartazi një zhvillim pozitiv dhe vetë strategjia është shumë ambicioze. Strategjia ka si synim të ulë në mënyrë të vazhdueshme dhe të qëndrueshme korrupsionin, duke rritur integritetin e institucioneve dhe nxitur mirëqeverisjen dhe transparencën.

Pavarësisht masave kundër korrupsionit, duhet t'u kushtohet vëmendje maksimale institucioneve përgjegjëse në zbatimin e ligjeve anti-korrupsion. Por duke qënë se këto institucione vazhdojnë të jenë nën hijen e qeverisë ose nuk kanë fuqinë e duhur për t'i zbatuar ligjet në çdo institucion shtetëror apo privat, ky problem do të vazhdojë të jetë i madh për Shqipërinë.

3.3 Punësimi i të rinjve në Shqipëri.

Bazuar në të dhënat e INSTAT, grupmosha e të rinjve ka shkallë pjesëmarrjeje në normat e punës më të ulët sesa grupmosha e të rriturve, po e quajmë. Nga viti 2007 deri në vitin 2014, moshat nga 15 deri në 29 vjeç kanë patur norma më të ulëta sesa moshat nga 30 deri në 64 vjeç. Nga të dhënat është vënë re se që nga viti 2007, ku shkalla e pjesëmarrjes së të rinjve në normat e punës ka qenë 50.1%, në vitin 2014 kjo normë ka zbritur në 41.9%, kjo për shkak të rënies së normës së rritjes së popullsisë.

Tabela 3.3.1. Shkalla e pjesëmarrjes në normat e punës 2007-2014.

Burimi: INSTAT, v.2014

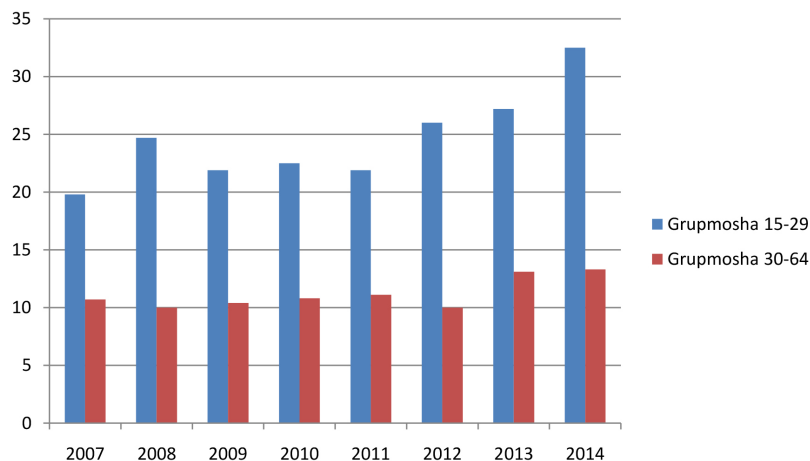
Vitet	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Grupmosha 15-29	50.1	41.6	45.6	44.3	54.8	46.6	38.7	41.9
Grupmosha 30-64	75.6	71.8	73.2	74.4	76.7	73.8	71.1	72.3

Por duke qenë se grupmosha e të rinjve përbën gati 20% të popullsisë së vendit, problemi i papunësisë në rradhët e tyre është shumë serioz.

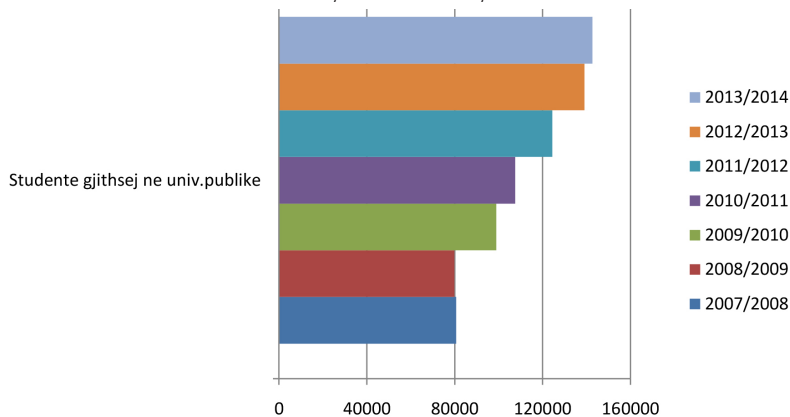
Papunësia në rradhët e të rinjve në Shqipëri mund të shpjegohet nga një sërë faktorësh, ku ndër ta mund të përmendet: mungesa e arsimit të duhur, kërkesa e ulët për punë etj. Por një pjesë e të rinjve kryejnë edhe punë të paguara, apo janë të punësuar në ekonomi informale. Nga të dhënat shohim se norma e papunësisë së të rinjve është më e lartë se e të rriturve. Për vitin 2014, kjo norma, prej 32.5 %, ka tejkaluar dyfishin e normës së papunësisë në grupmoshat 30-64 vjeç, 13.3.%.

Një nga problemet kryesore pse norma e papunësisë së të rinjve është më e ulët sesa ajo e të rritur është kualifikimi i tyre profesional. Më lart kemi shpjeguar se individët që kanë kryer arsimin e lartë mund të kenë vështirë të punësohen për shkak se rezultatet e akteve korruptive të ushtruara gjatë shkollimit të tyre, ulin eficientësinë e tyre si kapital human. Por në rastin e vendit tonë, problem është ende më i thellë, pasi edhe nëse ke kryer arsimin e lartë ashtu siç duhet, punësimi është i vështirë për shkak të rryshfeteve që individët e tjerë mund të ofrojnë për një pozicion të caktuar pune.

*Grafiku 3.3.1. Norma e papunësisë, 2007-2014.
Burimi: INSTAT, v.2014*

*Grafiku 3.3.2. Studentë të regjistruar në Universitetet Publike, vitet akademike
2007/2008-2013/2014*

Nëse flasim për arsimimin e të rinjve, u referohemi të dhënave të INSTAT për vitet akademike 2007/2008-2013/2014. Shohim se numri i të regjistruarve në Universitetet Publike nga viti 2007 deri në 2014 ka ardhur duke u rritur. Por pavarësisht trendit në rritje të arsimimit të të rinjve, të dhënat e mësipërme për uljen e normës së punësisimit të tyre, tregojnë se diçka nuk po ecën me këtë investim të kryer në kapitalin human.

4 Rasti studimor:

Korrupsioni në universitetet publike.

4.1 Format e shfaqjes së korrupsionit në universitetet.

Bazuar në takimet e zhvilluara me studentët e universiteteve të Shqipërisë janë evidentuar disa nga format më tipike të korrupsionit në universitetet publike. Takimet janë zhvilluar në universitetin e Vlorës, Durrësit, Korçës, Shkodrës dhe Tiranës. Me një pjesëmarrje prej mesatarisht 50 studentësh për universitet, në rreth 60 minuta, studentët kanë shprehur rastet korruptive që kanë hasur më shpesh nëpër fakultetet përkatëse.

Një pjesë e diskurseve u zhvillua mbi literaturën e miratuar për studim. Nuk janë të pakta rastet kur literature përsëritet për lëndët brenda departamenteve, por edhe në vitet e studimit. Ajo çka më së tepërmi theksonin studentët mbi këtë çështje është detyrimi për të blerë materiale, të cilat sipas tyre nuk janë të përditësuara me fushat përkatëse. Si rrjedhim, kjo sjell vështirësi në aplikimin teorik të njohurive të marra përgjatë shkollimit universitar.

Rryshfeti konsiderohet si një nga pikat më problematike të universiteteve. Gjeneza e këtij fenomeni rezulton që në ditët e para të shkollës, ku mungesa e përkushtimit dhe motivimi i ulët ndikojnë në performancën akademike të studentit. Në mungesë të efikasitetit në marrjen e njohurive gjatë kurseve mësimore të zhvilluara gjatë semestrit, studentët zgjedhin të bëjnë pagesa përkundërt marrjes së provimit. Shkaqet e këtij rezultati i atashohen të dy aktorëve: studentëve dhe pedagogë. Në disa raste, janë studentët që neglizhojnë kundrejt arsimimit të tyre, por nuk janë të pakta edhe rastet kur pedagogët shfaqin mangësi në mësimdhënie, me qëllim marrjen e parave në fund të testimit.

Një tjetër aspekt shqetësues për studentët është edhe informimi. Mungesa e programeve zyrtare për degët e secilit departament, vështirësia e komunikimit

me sekretaret përkatëse, ndryshimi i panjoftuar i datave apo orareve të provimeve, janë shqetësime kyçe të studentëve, çka si rrjedhojë ulin performancën e tyre, gjithashtu.

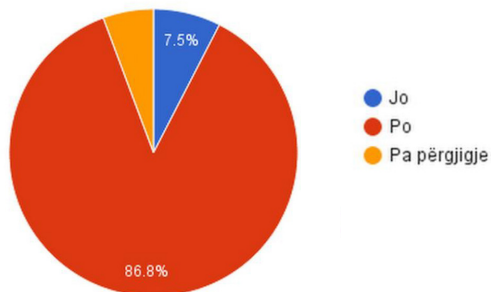
Mungesa e sallave për të zhvilluar orët e nevojshme të mësimit, mungesa e sallave të specializuara për të zhvilluar praktika të caktuara mësimore, vonesat e sekretariatit për plotësim dokumentash, probleme me portalet online të studentëve, mungesa serioziteti nga sekretaret në plotësimin e të dhënave të studentëve, komunikimi i papërshtatshëm ndërmjet studentëve dhe anëtarëve të fakultetit, përdorimi i detyrave të kursit të studentëve të nivelit Master si literaturë për studentët e nivelit Bachelor, përdorimi i leksioneve të përkthyer keq, favorizmi i studentëve si pasojë e njohjeve familjare apo ngacmimeve seksuale, nepotizmi etj. janë disa nga format më tipike të korrupsionit në universitetet tona.

4.2 Analiza e pyetësorit

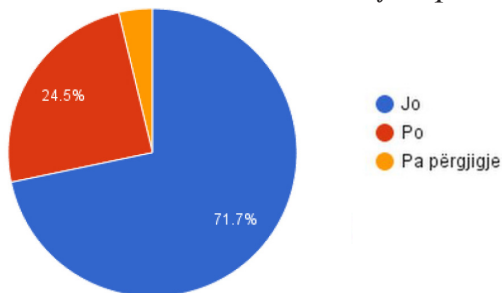
Ky rast studimor është ndërtuar mbi bazë të një pyetësori të hartuar me 23 pyetje, i vlefshëm për t'u plotësuar në format online. Studimi është bërë nga Lëvizja MJAF! në kuadër të projektit “Iniciativa Studentore kundër Korrupsionit në Universitetet Publike”, në bashkëpunim me Ambasadën Amerikane. Pesë pyetjet e para të pyetësorit japin informacion të përgjithshëm mbi gjininë, moshën, fakultetin, degën dhe vitin e studimit të studentit. Në vijim, dhjetë pyetjet e tjera kanë për synim të mbledhin informacion mbi njohuritë që ka studenti për rastet korruptive në ambjentet e tij mësimore dhe cilat janë rastet më të shpeshta. dhe 8 pyetjet e fundit japin informacion mbi Këshillin Studentor. Pyetësorin e përdorur dhe tabelat plotësuese ndodhen në fund të punimit.

Në 54 studentët e zgjedhur, 50.9% e tyre i kanë përkufizuar rezultatet universitare në mesataren 7-8, çka na jep një informacion mbi nivelin akademik të të intervistuarve. 46 të anketuar, pra 86.8% e tyre janë shprehur se ka korrupsion në fakultetin e tyre. Studentët janë nga fakulteti i Infermierisë, Shkencave Sociale, Ekonomisë të Universitetit të Tiranës dhe nga Universiteti Bujqësor

Grafiku 4.1. A mendoni se ka korrupsion në fakultet ?

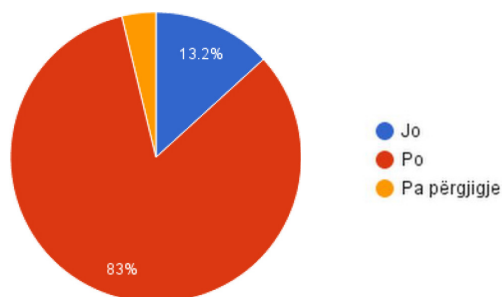
Grafiku 4.2. A keni qenë ju vetë i përfshirë në një veprim korruptiv ?

Burimi: Llogaritjet e autorit, v. 2015

Ajo që më tepër bie në sy nga studimi është rezultati i pyetjes nëse njihnin ndonjë individ të përfshirë në raste korruptive, të cilës studentët i janë përgjigjur në masën 83% me “po”, çka tregon për prezencën shqetësuese të korrupsionit në fakultetet publike.

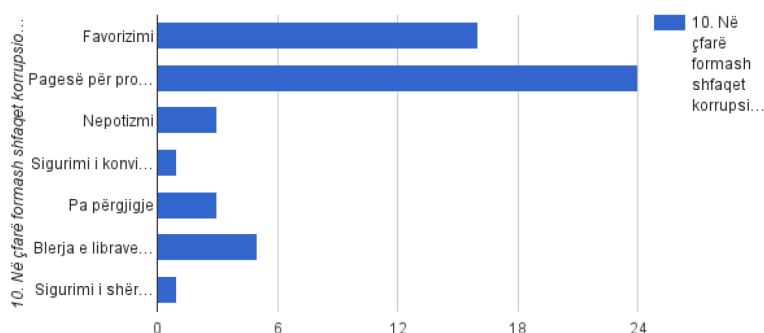
Grafiku 4.2. A keni qenë ju vetë i përfshirë në një veprim korruptiv ?

Burimi: Llogaritjet e autorit, v. 2015

Në pjesën teorike të punimit kemi folur mbi format sesi shfaqet korrupsioni dhe shkaqet e tij. Nga kjo anketë, 45.3% e studentëve janë shprehur se korrupsioni shfaqet më së shumti për të paguar provimet, e pasuar 30.2% për favorizim dhe më pak për sigurimin e shërbimeve të sekretaria dhe sigurimin e konvikteve (secila nga 1.9%). Duke e renditur pagesën për provimet si shkakun më të përhapur të korrupsionit, 63.5% e studentëve janë shprehur se arsyeja e pagesës është për të marrë klasën, 30.8% për të përmirësuar notën dhe 5.8% për të patur shanse për të vazhduar studimet.

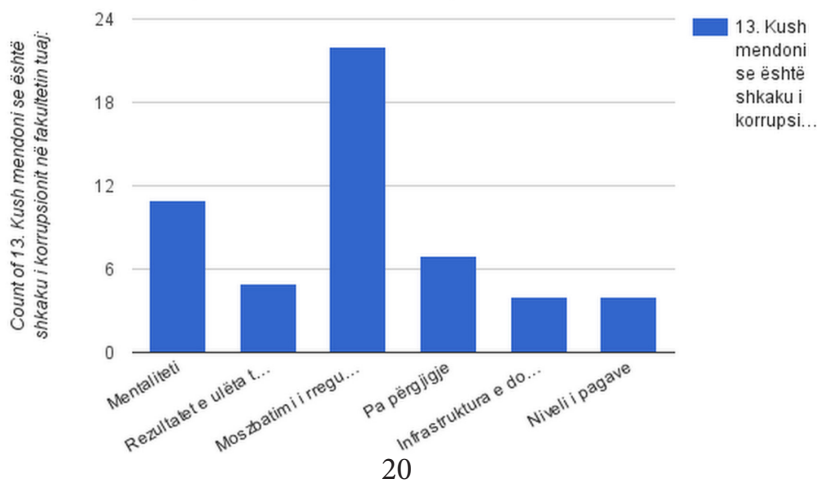
Grafiku 4.4. Në çfarë formash shfaqet korrupsioni në shkollën tuaj ?

Burimi: Llogaritjet e autorit, v. 2015

Ndërsa si shkak kryesor i korrupsionit nëpër fakultete 41.5% e studentëve kanë shprehur moszbatimin e rregullores, 20.8% mentalitetin, 9.4% rezultatet e ulëta të studentëve dhe me nga 7.5% nivelin e pagave e infrastrukturën e dobët.

Grafiku 4.5. Kush mendon se është shkak i korrupsionit në fakultetin tuaj?

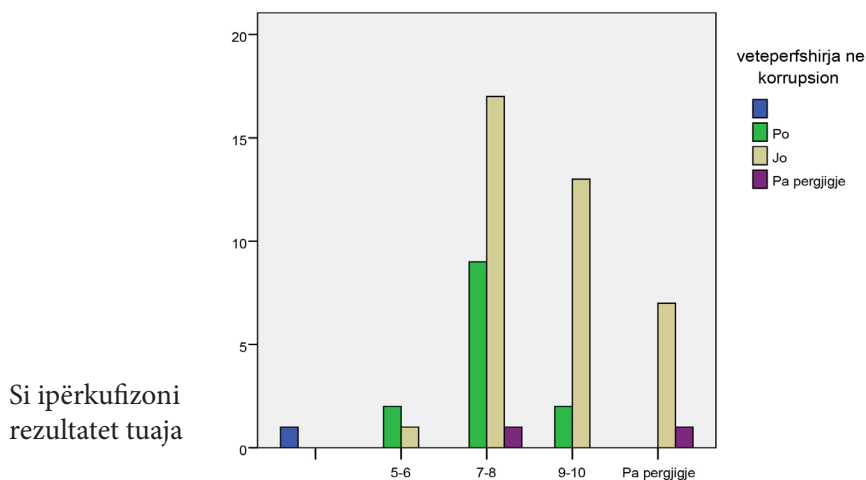

E megjithatë, në gjykimin e tyre, studentët janë shprehur 55.8% se korrupsioni ekziston më shumë në universitetet e rretheve, sesa në kryeqytet.

Sigurisht që përgjigjet e studentëve në këtë pyetësor janë subjektive, duke u nisur nga eksperiencat personale apo nga ato që dëgjohen në rradhët e tyre. Për këtë arsye, është menduar të krijohet një lidhje ndërmjet variablave që janë studiuar në pyetësor. Një kryqëzim i të dhënave mbi pyetjet “Si i përkufizoni rezultatet tuaja” dhe “A keni qenë vetë i përfshirë në një veprim korruptiv”, u vu re se studentët që kishin kryer një akt korruptiv i përkufizonin rezultatet e tyre në mesataren 7-8.

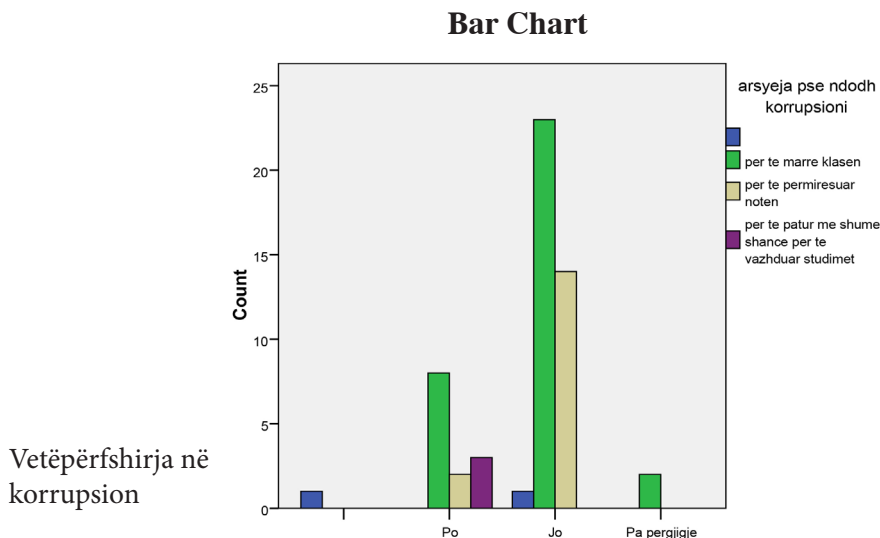
Grafiku 4.6: Crosstab ndërmjet përkufizimit të rezultateve dhe përfshirjes në akt korruptiv.

Bar Chart

Për të kuptuar se pse studentët kanë qenë të përfshirë në një akt korruptiv, u bë një analizë mbi të dhënat që lidhen me pyetjen 11 “Në qoftë se ndodh gjatë provimeve, për çfarë arsye mendoni se ndodh” (nënkupton pagesën për provimet). U vu re se pjesa më e madhe e studentëve të përfshirë përfshiheshin në korrupsion për të marrë klasën, pasuar nga shanset për të vazhduar studimet dhe në fund, për të përmirësuar notën.

Grafiku 4.7: Crosstab ndërmjet përfshirjes në korrupsion dhe arsyes pse ndodh korrupsioni.

Nga pyetja 10 dhe 13, përkatësisht “Në çfarë forme shfaqet korrupsioni në fakultetin tuaj” dhe “Kush mendoni se është shkaku i korrupsionit në fakultetin tuaj”, u vu re se forma më e shfaqur e korrupsionit është pagesa për provimet, e cila sipas studentëve shkaktohet në masë nga moszbatimi i rregullores dhe i ligjeve, niveli i pagesave, mentaliteti e më pak nga rezultatet e dobëta.

Në lidhje me grup-pyetjet mbi njohjen e Këshillit Studentor të fakulteteve, studentët e intervistuar janë përgjigjur që e njohin mirë këtë strukturë në masën 36.4%, ndërkohë që 70.9% e tyre janë shprehur se nuk ndihen të përfaqësuar. Të pyetur sesa autonom është Këshilli Studentor, 70.4% janë shprehur se nuk është një strukturë autonome, 77.8% e tyre mendojnë se zgjedhjet e strukturës së qeverisë studentore nuk janë transparente, si dhe 72.7% shprehen se ka korrupsion në rradhët e këtyre strukturave. Sipas studentëve, favorizimi për anëtarët e Qytet Studentit në notat e provimeve përbën në masën 41.8% aktin korruptiv më të përhapur në qeverinë studentore.

Përfundime dhe rekomandime

Duke u bazuar kryesisht në të dhënat e grumbulluara nga pyetësi i zhvilluar konkludojmë se korrupsioni në universitetet publike është mjaft prezent. Për të gjitha shkaqet që e krijojnë atë dhe format në të cilat ai shfaqet, investimi që bëjnë studentët për të fituar njohuri nuk arrin nivelet e duhura të efikasitetit. Mangësitë në bazat teorike që përdorin studentët dhe mungesa e infrastrukturës së duhur në universitete, për të praktikuar njohuritë e fituara, shkakton vështirësi në punësimin e tyre. Kjo u vu re edhe në normat e ulëta të punësimit të rinjve në vitet e fundit. Për sa i takon korrupsionit, ai nuk e shfaq efektin e tij në periudhë afatshkurtër, por në periudhë afatgjatë. Ndikimi negativ që ai ka në kapitalin human, mungesa e kualifikimit të punonjësve dhe mungesa e efikasitetit prekin rritjen ekonomike të vendit.

Rekomandime:

- Përmirësimi i strukturave të Qeverisë Studentore, duke e lënë atë autonome në zgjedhjen e tyre dhe në zhvillimin e mëtejshëm të detyrimeve që janë përcaktuar në rregulloren përkatëse.
- Rritja e kontrollit të Ministrisë së Arsimit ndaj akteve korruptive në universitete.
- Krijimi i një sistemi filtrimi mbi literaturën e përdorur në auditore.
- Auditimi i shpërndarjes së fondeve të universiteteve nga ana e Ministrisë së Arsimit.

Shënim: Këto rekomandime nuk janë përfundimtare. Rekomandimet më të detajuara do të jepen pas zhvillimit të konferencës që do të zhvillohet në kuadër të projektit, më datë 6 Nëntor 2015.

Referencat

- 1_ **INSTAT,2014,**
[http://www.instat.gov.al/al/themes/tregu-i-pun%C3%ABs.aspx-
?tab=tabs-5http://www.instat.gov.al/al/themes/arsimi.aspx](http://www.instat.gov.al/al/themes/tregu-i-pun%C3%ABs.aspx-tab=tabs-5http://www.instat.gov.al/al/themes/arsimi.aspx)
- 2_ **Open Data Albania, Projektbuxheti 2015,**
<http://spending.data.al/sq/openspending/bubbletree2015#/~/total>
- 3_ **Stephen P. Heyneman, The Concern with Corruption in Higher Education,**
[http://www.vanderbilt.edu/peabody/heyne/man/PUBLICA-
TIONS/172-The%20Concern%20with%20Corruption%20in%20Higher%20
Education.pdf](http://www.vanderbilt.edu/peabody/heyne/man/PUBLICATIONS/172-The%20Concern%20with%20Corruption%20in%20Higher%20Education.pdf)
- 4_ **Adela Shera, Korrupsioni dhe ndikimi i rritjes në rritjen ekonomike,**
<http://www.feut.edu.al/images/doktoratura%20-%20adela%20shera.pdf>
- 5_ **Bryan Michael, Konceptet ligjore bazë të anti-korrupsionit: Përcaktimi i juridiksionit, zgjedhjet civile dhe dëmshpërblimet- Rasti i Shqipërisë, Janar v.2008,**
http://works.bepress.com/bryane_michael/34/
- 6_ **Rob A. Wilson & Geoff Briscoe, The Impat of Human Capital on Economic Growth: a review, v. 2004,**
www.cedefop.europa.eu/files/BgR3_Wilson.pdf
- 7_ **Paolo Mauro, The Effects of Corruption on Growth, Investment, and Gov-
ernment Expenditure, September v.1996,**
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=882994
- 8_ **Mariam Orkodashvili, Corruption in Higher Education: causes, conse-
quences, reforms, v. 2009.**

Shtojca

1- T a b e l a p l o t ë s u e s e

A keni qenë ju vetë i përfshirë në një veprim korruptiv? & Në qoftë se gjatë provimeve ndodh, për çfarë arsye mendoni se ndodh?

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
vetepershirja ne korrupsion * arsyeja pse ndodh korrupsioni	54	100.0%	0	.0%	54	100.0%

Vetëpërfshirja në korrupsion * arsyeja pse ndodh korrupsioni Crosstabulation

		arsyeja pse ndodh korrupsioni				Total
		per te marre klasen	per te permiresuar noten	per te patur me shume shance per te vazhduar studimet	per te marre klasen	
vetepershirja ne korrupsion	Po	8	2	3	0	13
	Jo	23	14	0	1	38
	Pa pergjigje	2	0	0	0	2
		0	0	0	1	1
Total		33	16	3	2	54

Si përkufizoni rezultatet tuaja? & A keni qenë ju vetë i përfshirë në një veprim korruptiv?

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
si i përkufizoni rezultatet tuaja * vetepërfshirja ne korrupsion	54	100.0%	0	.0%	54	100.0%

**Si i përkufizoni rezultatet tuaja * vetepërfshirja ne korrupsion
Crosstabulation**

Count

		vetepërfshirja ne korrupsion				Total
		Po	Jo	Pa përgjigje		Po
si i përkufizoni rezultatet tuaja	5-6	2	1	0	0	3
	7-8	9	17	1	0	27
	9-10	2	13	0	0	15
	Pa përgjigje	0	7	1	0	8
Total		13	38	2	1	54

Në çfarë formash shfaqet korrupsioni në fakultetin tuaj? & Kush mendoni se është shkaku i korrupsionit në fakultetin tuaj?

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
shkaku i korrupsionit * format qe shfaqet korrupsioni ne fakultetin tuaj	54	100.0%	0	.0%	54	100.0%

2- Pyetësori

Korrupsioni në universitetet publike

Më poshtë paraqitet një anketë me 15 pyetje të shkurtra, me qëllim evidencimin e rasteve korruptive në fakultetet tona. Ju faleminderit paraprakisht!

1. Gjinia

- ☐ Femër
- ☐ Mashkull

2. Mosha

3. Fakulteti ku studioni:

4. Dega e studimit:

5. Viti i studimeve

4. Dega e studimit:

5. Viti i studimeve

6. Si do t'i përkufizoni rezultatet tuaja?

- ☐ 5 - 6
- ☐ 7 - 8
- ☐ 9 - 10
- ☐ Pa përgjigje

7. A mendoni se ka korrupsion në fakultet?

- ☐ Po
- ☐ Jo
- ☐ Pa përgjigje

8. A keni qenë ju vetë i përfshirë në një veprim korruptiv?

- ☐ Po
- ☐ Jo
- ☐ Pa përgjigje

9. A njihni dikë që është përfshirë në një veprim të tillë?

- ☒ Po
- ☐ Jo
- ☐ Pa përgjigje

10. Në çfarë formash shfaqet korrupsioni në fakultetin tuaj:

- ☐ Pagesë për provim
- ☐ Blerja e librave me pagesë
- ☐ Sigurimi i shërbimeve të sekretaria
- ☐ Favorizimi
- ☐ Nepotizmi
- ☐ Sigurimi i konvikteve
- ☒ Pa përgjigje

11. Në qoftë se gjatë provimeve ndodh, për çfarë arsye mendoni se ndodh?

- ☒ Për të marrë klasën
- ☐ Për të përmirësuar notën
- ☐ Për të patur më shumë shance për të vazhduar studimet

12. A ndodh në fakultetin tuaj shitja e librave me detyrim nga pedagogu?

- ☐ Po
- ☐ Jo
- ☒ Pa përgjigje

13. Kush mendoni se është shkaku i korrupsionit në fakultetin tuaj:

- ☐ Niveli i pagave
- ☐ Moszbatimi i rregullores dhe i ligjeve
- ☐ Infrastruktura e dobët
- ☐ Mentaliteti
- ☐ Rezultatet e ulëta të studentëve
- ☐ Pa përgjigje

14. Sa është i pranuar fenomeni i korrupsionit nga studentët?

- ☐ Shumë
- ☐ Disi i pranuar
- ☐ Aspak
- ☐ Pa përgjigje

15. Mendoni se ka më shumë korrupsion në fakultetet e kryeqytetit apo në qytetet e tjera?

- ☒ Më shumë në kryeqytet
- ☐ Më shumë në rrethe
- ☐ Pa përgjigje

16. A mendoni se ka më shumë korrupsion në univeritetet publike apo private?

- ☐ Më shumë në publike
- ☐ Më shumë në private
- ☐ Pa përgjigje

17. Sa mirë mendoni se e njihni strukturën e qeverisë studentore?

- ☐ Shumë mirë
- ☐ Mirë
- ☐ Pak
- ☐ Aspak

18. Sa të përfaqësuar ndiheni nga përfaqësuesit e qeverisë studentore?

- ☐ Shumë i përfaqësuar
- ☐ Disi i përfaqësuar
- ☐ Pak i përfaqësuar
- ☐ Aspak i përfaqësuar

19. A mendoni se qeveria studentore është një strukturë autonome?

- ☐ Po
- ☐ Jo
- ☐ Pa përgjigje

20. A mendoni se zgjedhjet e strukturës së qeverisë studentore janë transparente?

- ☐ Po
- ☐ Jo
- ☐ Pa përgjigje

21. A mendoni se ka korrupsion në strukturat e qeverisë?

- ☐ Po
- ☐ Jo
- ☐ Pa përgjigje

22. A njihni ndonjë rast korrupsioni nga struktura e qeverisë studentore?

- ☐ Po
- ☐ Jo
- ☐ Pa përgjigje

23. Në çfarë forme mendoni se shfaqet korrupsioni në strukturat e qeverisë studentore?

- ☐ Favorizime për anëtarët e QS në notat e provimeve
- ☐ Favorizimi i anëtarëve të QS në aktivitetet akademike
- ☐ Aktivitet jo transparent nga ana e strukturave të QS
- ☐ Pa përgjigje